

Tilinpäätöskannanotto

24.5.2022

VN/15801/2022

VN/15801/2022-OKM-1

Kansallisarkisto

Opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätöskannanotto Kansallisarkiston vuoden 2021 toiminnasta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tänään päättänyt valtion talousarvioasetuksen (1243/1992) 66 i §:n mukaisesta tilinpäätöskannanotosta Kansallisarkistolle.

1. Tuloksellisuus ja tulostavoitteiden toteutuminen

Kansallisarkisto on pääosin saavuttanut sille vuodelle 2021 asetetut tulostavoitteet. Tehtävät on pystytty hoitamaan koronapandemian jatkumisesta huolimatta.

Kansallisarkiston toiminnan vaikuttavuus perustuu suomalaisen yhteiskunnan ja viranomaistoiminnan keskeisen asiakirjallisen aineiston säilymisen ja saatavuuden varmistamiseen tutkimus- ja muuhun käyttöön luotettavasti, asiakaslähtöisesti ja digitalisaatiota hyödyntäen ja siten aineiston monipuolista ja moninkertaista käyttöä edistäen. Kansallisarkisto sijoittui T-Median Luottamus- ja maine –tutkimuksessa, jossa oli mukana 79 julkishallinnon organisaatiota, 15. parhaaksi hyvämaineisten organisaatioiden joukkoon. Sijoitus osoittaa Kansallisarkiston arvojen ja toiminnan olevan oikeansuuntaisia.

Kansallisarkiston toiminnassa painottuvat julkisen hallinnon digitalisaation, sähköisen arkistoinnin ja uuden seulontapolitiikan sekä digitalisoituvan tutkimusprosessin edistäminen. Vuodesta 2021 alkaen Kansallisarkisto on vastaanottanut vain digitaalista aineistoa. Yli 90 % Kansallisarkiston asiakkaista käyttää ainoastaan verkkopalveluita.

Kansallisarkiston tavoitteena on, että digitalisointi sekä Senaattikiinteistöjen kanssa koordinoitu arkistokelpoisen tilan hallinta varmistavat sen, että Kansallisarkistolle tai muille viranomaisille ei enää tarvitse rakentaa lisää arkistotilaa. Digitaalisuuden hyödyt toteutuvat tilinpäätösasiakirjan mukaan talouden osalta kuitenkin toistaiseksi vain osittain, koska Kansallisarkisto joutuu vielä ylläpitämään kahdenlaisia toimintaympäristöä. Kansallisarkisto käynnisti oman toimitilastrategian valmistelun loppuvuodesta 2021.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden viidentoista mittarin tavoitteista Kansallisarkisto saavutti tai ylitti kahdeksan. Erityisesti digitointiin liittyvien mittareiden tavoitteet ylittyivät selvästi. Tämä on oikea suunta, sillä digitaalisten aineistojen ja palvelujen kasvu edistää aineistojen käyttöä.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

Massadigitoinnin tuotannon laajennuttua Mikkelin keskusarkistoon tuotantokapasiteetti kasvoi merkittävästi ja massadigitointi ylitti tulostavoitteet. Tekstintunnistustekniikan johdosta näiden aineistojen sisällöstä voi tehdä tekstihakuja, mikä edistää niiden tutkimuskäyttöä. Takautuvaa digitointia hajautettiin eri toimipaikkoihin ja sitä toteutettiin virkatyönä sekä kumppanuus- ja maksullisina projekteina.

Kolmen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittarin osalta tavoitteita ei saavutettu, mutta edellisvuoden toteumat ylitettiin. Sähköisen arkistoinnin palvelun toinen vaihe otettiin käyttöön syksyllä 2021. Palvelu mahdollistaa alkujaan digitaalisen aineiston systemaattisen vastaanoton. Sähkösyntyisen viranomaisaineiston vastaanottomäärän tavoitetta ei vielä saavutettu. Myöskään seulontapäätöksiin ja digitaalisen aineiston verkkokäyttöön liittyviä tavoitteita ei aivan saavutettu. Yksityisarkistojen kartuntamäärä nousi edellisvuodesta 164 %:lla, mutta tavoitetta (200 hm/v.) ei saavutettu osin siksi, että resursseja käytettiin digitaalisten yksityisarkistojen vastaanoton pilotointiin ja siksi, että koronapandemia heijastui luovutusten siirtymisinä myöhemmäksi.

Toiminnallisen tuloksellisuuden yhdeksästä mittarista Kansallisarkisto saavutti tai ylitti kolme: käsitellyt tietopyynnöt, julkisoikeudellisten tietopyyntöjen toimitusaikatavoitteen toteuman (%) sekä digitoitujen aineistojen määrän (hm/toiminnon htv). Julkisoikeudellisten tietopyyntöjen ja todistusten (euroa/suorite) osalta toteuma 33,02 euroa oli edellisvuotta (36,27 euroa) taloudellisempi.

Kolmen toiminnallisen tuloksellisuuden mittarin osalta edellisvuoden toteuma ylitettiin, mutta tavoitetta ei saavutettu. Esimerkiksi tutkijasaliin toimitettujen asiakirjayksiköiden määrä jäi koronaviruspandemian ja digitalisoitumisen vuoksi tavoitteesta, mutta on jälkimmäisestä johtuen luonnollista. Seulontapäätösten toimitusaikatavoitetta (6 kk; tavoite 80 %) ei aivan saavutettu, mutta toteuma (70 %) parani selvästi verrattuna edellisvuoteen (41 %). Verkkokäyttö/kokonais-HTV laski 10 %:ia eikä tavoitetta saavutettu. Verkkopalvelujen asiakastytyvyyttä ei kertomusvuonna mitattu.

Tilinpäätösasiakirjaan sisältyvä toimintakertomus sisältää kattavasti Kansallisarkiston toimintaa kuvaavia mittareita mukaan lukien kyseisen vuoden tulossopimuksessa olevat mittarit toteutumiseen kolmelta edelliseltä vuodelta sekä vuosien 2020-2021 toteumien muutossuunnat prosentteina, jolloin saadaan käsitys kehityssuunnista sekä asianmukainen analyysi tulostavoitteiden toteutumisesta ja lukuihin vaikuttavista tekijöistä. Ministeriö katsoo, että tuloksellisuuden ja toiminnallisuuden tehokkuuden taso on riittävä.

Kansallisarkistossa tehtiin 225 henkilötyövuotta, mikä oli 20 htv:tä edellisvuotta enemmän (2020: 205 htv:tä). Tavoitearvio tulossopimuksessa vuodelle 2021 oli 222 htv:tä.

Sekä Kansallisarkiston työtyytyväisyysindeksi että johtajuusindeksi nousivat edelleen edellisvuodesta, mikä on hyvä suunta, vaikka tavoitetta ei aivan saavutettukaan. Sairauspoissaolot laskivat edelleen selvästi ja tavoite saavutettiin, mikä on erittäin positiivista. Pandemian aikana laaja hybridityö vakiintui monissa Kansallisarkiston toiminnoissa. Yhdessä –ohjelma toimi työkaluna koko organisaation ja yhdessä tekemisen vahvistamiseksi korona-aikana. Koulutuspäivien osuus työpäivistä nousi edellisvuodesta, mutta tavoitetta ei saavutettu.

Taulukko: Henkilöstövoimavarojen hallinnan ja kehittämisen tavoitteiden toteumia

	Toteuma 2020	Tavoite 2021	Toteuma 2021	Toteuma 2021 valtio
Työtyytyväisyys (1-5)	3,5	>=3,7	3,61	3,65
Johtajuus	3,4	>=3,6	3,5	3,52
Sairauspoissaolot pv/htv	8,7	<8	5,9	7,3
Koulutuspäivät tp/htv	0,1	2,1	0,8	1,5

Kansallisarkisto sai vuonna 2021 toimintamenorahoitusta 19 935 000 euroa. Vuodelta 2020 siirtyi 2 804 000 000 euroa. Vuodelle 2022 siirtyi 1 770 000 euroa. Koronan tuoma taloudellinen liikkumavara on Kansallisarkiston mukaan käytetty vuonna 2022.

Kansallisarkisto sai sähköisen aineiston palvelujärjestelmän SAPAn kehittämiseen rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä yhteensä 440 000 euroa, josta noin puolet on tarkoitettu käytettäväksi vuonna 2022.

Kansallisarkiston maksullinen toiminta koostuu julkisoikeudellisesta, liiketaloudellisesta ja erillislakien mukaisesta maksullisesta toiminnasta. Valtiokonttorin määräyksen mukaan kustannusvastaavuuslaskelmien eri osa-alueiden esittämisvelvollisuuden raja on miljoona euroa. Jos kirjanpitoyksikkö harjoittaa kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa taloudellista toimintaa, toiminnasta esitetään tuloslaskelma, kun toiminnan tuotot ovat yli 40 000 euroa vuodessa. Kansallisarkiston suoritteiden maksut ovat vuonna 2021 perustuneet 1.1.2021 voimaan tulleeseen uudistettuun maksuasetukseen ja hinnastoon.

Maksullisten julkisoikeudellisten suoritteiden (julkisoikeudellisiin selvityksiin ja jäljenteisiin kohdistuvat tietopyynnöt ja kaukolainat) tuotto laski (2021: 140 900 euroa, 2020: 152 000 euroa). Erillislakien mukaisten suoritteiden (julkisuuslain tarkoittamat jäljenteet ja niiden etsintämaksut) tuotot nousivat 195 000 euroon (2020: 149 000 euroa).

Liiketaloudellisten suoritteiden tuotto nousi 1 392 000 euroon (2020: 957 000 euroa) ja kustannusvastaavuus parani edelleen 100,55 %:iin (2020:97,8 %), mikä on positiivista.

Kansallisarkistossa kilpailullinen toiminta muodostuu viranomaisen vastuulla olevien aineistojen maksullisesta vastaanotosta ja siihen liittyvistä erillispalveluista. Näitä ovat maksulliset aineiston esivalmistelu, digitointi, säilyttäminen, tietopalvelu ja hävittäminen. Tuloslaskelma laaditaan Valtiokonttorin määräysten ja kaavojen mukaisesti. Valtiontalouden tarkastusviraston Kilpailullain toimeenpano – laillisuustarkastuskertomuksen (2021) mukaan valtion budjettitalouden sisäinen myynti ei tapahdu kilpailutilanteessa markkinoilla, eikä sitä tule sisällyttää kilpailullisen toiminnan tuloslaskelmaan. Tämän Kansallisarkisto on ottanut huomioon vuoden 2021 laskelmassa. Kilpailullisen toiminnan tuotot vuonna 2021 olivat 325 000 euroa ja kokonaiskustannukset 303 000 euroa.

Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot nousivat 1 160 000 euroon (2020: 1 001 000 euroa). Omarahoitusosuuden pysyminen alle 30 %:ssa (2021: 29,33 %; 2020: 29,45 %) on positiivista.

2. Tuloksellisuuden raportoinnin asianmukaisuus

Kansallisarkiston tilinpäätös sisältäen toimintakertomuksen on laadittu asianmukaisesti ja siitä saa kuvan tulostavoitteiden toteutumisesta.

Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuksessa on todettu, että toiminnallisesta tehokkuudesta esitettyjen tietojen osalta ei tarkastuksessa ole tullut esiin olennaista huomautettavaa.

3. Kansallisarkiston toimenpiteet tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Kansallisarkiston tulee jatkaa työtään tulossopimuksessa sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi, toiminnan kehittämiseksi sekä vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden parantamiseksi. Kansallisarkiston tulee raportoida tilinpäätösasiakirjassa tai sen yhteydessä myös muista tulossopimukseen kirjatusta asioista sekä toimittaa sovitut asiakirjat Kota-tietojärjestelmään.

Kansallisarkiston tulevien vuosien keskeisimpiä haasteita ovat arkistolainsäädännön uudistamiseen vastaaminen sekä digitalisaatio mukaan lukien massadigitointi, digitaalinen arkistointi ja digitaalisten palvelujen kehittäminen. Kansallisarkiston tulee valmistella yhteistyössä Senaattikiinteistöjen kanssa rakennustensa tarkoituksenmukaiset ja taloudellisesti kestävät korjaussuunnitelmat tavoitteena tilojen tehokas ja taloudellinen käyttö ja lisätilojen rakentamisen välttäminen. Kansallisarkiston tulee varautua siihen, että taloustilanne voi tulevaisuudessa olla hyvin kireä. Kansallisarkiston tulee kiinnittää edelleen huomiota henkilöstön hyvinvointiin, osaamisen kehittämiseen ja työn kohdentamiseen tarkoituksenmukaisesti, vaikka työhyvinvointi onkin parantunut ja sairauspoissaolot vähentyneet.

Kauden 2020-2023 tulossopimukseen ei ole enää kirjattu erikseen tavoitteita maksullisen toiminnan kustannusvastaavuudelle. Hyvän ja tehokkaan taloudenpidon edellytys on kuitenkin, että viraston maksullinen toiminta on vähintään kustannusneutraalia. Kansallisarkiston liiketaloudellisen toiminnan tulee tuottaa edelleen voittoa.

Mikäli viraston yhteisrahoitteisen toiminnan omarahoitusosuus ylittää 30 %, toiminnan tulee tukea vahvasti viraston ydintoimintoja. Valtiontalouden tarkastusviraston Kansallisarkistoa koskevan kantelun ratkaisuun 16.3.2021 (D/165/03.04.01/2021) liittyen Kansallisarkiston mahdollisen tutkimus- ja selvitystoiminnan ja näyttely- ja julkaisu-toiminnan tulee olla sellaista, jonka voidaan selkeästi tulkita kuuluvan sen lakisääteisiin tehtäviin.

Valtiontalouden tarkastusviraston antaman tilintarkastuskertomuksen mukaan talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu ja tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot antavat olennaisilta osin oikeat ja riittävät tiedot (oikean ja riittävän kuvan) talousarvion noudattamisesta sekä kirjanpitoyksikön tuotoista ja kuluista sekä taloudellisesta asemasta valtion talousarviosta annetun lain mukaisesti. Sisäisen valvonnan osalta ei tarkastuksessa tullut esiin olennaista huomautettavaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Kansallisarkiston välinen vuoden 2022 tulossopimus sisältää rajatun määrän mittareita, mutta Kansallisarkiston tulee edelleen sisällyttää tilinpäätösraportointiinsa riittävän laajasti muita mittareita ja kaikkien mittareiden toteumat kolmelta edelliseltä vuodelta, jotta viraston toiminnan kokonaisuudesta, vaikuttavuudesta, tuloksellisuudesta ja lähivuosien muutossuunnasta saadaan kattava kuva. Tulossopimuksen tavoitteille asetettujen mittareiden tulee olla sellaisia, että niille on todennettavissa vuosittaiset toteumat.

Kansallisarkiston tulee edelleen sopeuttaa toimintaansa valtion talousarviossa oleviin vuosittaisiin toimintamenomomentin määrärahoihin.

4. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpiteet tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee edelleen arkistolainsäädännön uudistamisen tavoitteena uuden arkistolain voimaantulo 1 – 2:n vuoden aikavälillä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyrkii omalta osaltaan edistämään julkisen hallinnon digitalisaatiota, massadigitoinnin jatkamista, asiakirjallisen aineiston arkistointia sähköisesti sekä tilojen tehokasta ja tarkoituksenmukaista korjaamista ja käyttöä ilman uudisrakennushankkeita.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan konsernihankkeen toimenpidelinjaukset ovat valmistumassa syyskuun loppuun 2022 mennessä.

Ministeriö on neuvotellut hallinnonalan virastoille entistä strategisemmat ja rakenteeltaan yhtenäiset tulossopimukset vuosille 2020-2023. Ministeriö jatkaa hallinnonalan virastojen tulohajauksessa ministeriön yhtenäisen ohjeistuksen, linjausten ja toimintatapojen toteuttamista.

Ylijohtaja

Atte Jääskeläinen

Opetusneuvos

Anne Luoto-Halvari

Jakelu

Kansallisarkisto

Tiedoksi

Valtiontalouden tarkastusvirasto VTV
Eduskunnan tarkastusvaliokunta
VM Valtiovarainministeriö
OKM Ministeriön johto, Anita Lehikoinen

VN/15801/2022-OKM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: